

Zweeloo

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Er is geen kunstenaar die de bijzondere kleurrijkheid van Zweeloo en zijn omgeving beter onder woorden heeft gebracht dan Vincent van Gogh in de herfst van 1883: 'Hier zijn de woningen heel breed tussen eikenbomen van een superbe brons. Tonen in het mos van goudgroen, in de grond van roodachtige of blauwachtige of geelachtige lila-grijzen, tonen van onuitsprekelijke reinheid in het groen van de korenveldjes, tonen van zwart in de natte stammen, afstekende bij de goudenregens van warrelende, wemelende herfstbladen, die in losse pruiken, alsof ze erop geblazen waren, los en met de lucht er nog doorheen schemerend, nog hangen aan populieren, berken, linden, appelbomen.' Dat Zweeloo en de buurdorpen er voor veel negentiende-eeuwse schilders uitsprongen, is niet verwonderlijk. Het zijn niet alleen de dorpen met hun Saksische boerderijen die dit deel van Drenthe voor kunstenaars aantrekkelijk maakten. Aan de zuidkant van Zweeloo vinden we een overgangsgebied van natte graslanden naar droge akkers met veel houtwallen, boomsingels en loofbosjes. Dit gebied wordt gekenmerkt door moerasachtige heide (goede waterdichte schoenen zijn nodig). Vroeger waren het niet alleen geliefde plekken voor de boeren om hun koeien te weiden, maar het was ook een paradijs voor de schilders om de natuur vast te leggen. Zoals een van de kunstenaars het noemde: 'Het was daar heerlijk en onbeduidend.' Deze wandeling door dorp en omgeving laat zien dat dit gebied nog steeds pittoresk, heerlijk en onbedorven is.

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Routebeschrijving

1. Je begint de wandeling bij Bistro Tante Sweel aan de Hoofdstraat 15, het voormalig logement van Jan en Lammechien Mensingh, waar onder meer de bekende Duitse schilder Max Liebermann in 1882 enige tijd verbleef (A). Nu herbergt het aan de achterkant ook de KunstenaarsHerberg, waar de Stichting Kunstenaarsdorp Zweeloo haar activiteiten ontplooit.

A. De Herberg van Mensingh en de zomer van Max Liebermann

Broer en zus Mensingh waren niet voor iedereen altijd even gastvrij. Ooit wees zus Mensingh een Franse journalist en een Haagse baron scheldend de deur, toen zij uitgeput na een lange wandeling aanklopten. Dat was niet het geval met de Duitse kunstenaar Max Liebermann die in de zomer van 1882, waarschijnlijk op aanraden van zijn vriend Jozef Israëls, met flinke bepakking bij de herberg aankwam. Hij was rijk en zijn Berlijnse dialect leek op dat van de plaatselijke bevolking. Hij betaalde zijn modellen, maar de bevolking bleef desondanks wat achterdochtig. Dat is goed te zien op het schilderij van het dorpsmeisje Eva. Liebermann was in die zomermaanden heel productief en brak daarna echt door. Zijn korte verblijf trok nadien de aandacht van veel andere schilders. Het dorp werd niet een echte kunstenaarskolonie. Zo was er geen sprake van een hechte bent waarin ervaringen werden uitgewisseld en ook de

herbergiers werkten niet erg mee. Broer Mensingh nam 'wel eens een schilder in huis, maar nooit meer dan één'. Dat was wel anders in de herberg van Geert Kuiper in Hooghalen, ongeveer 25 km verderop, waar schilders met hun schilderwerk konden betalen.

2. Achter het parkeerterrein van de Bistro sla je RA het Van Goghpad in. Halverwege het pad staat een informatiebord waarop verteld wordt over het stukje weiland dat Liebermann in enkele beroemde schilderijen vastlegde (B). Van Gogh schilderde hier de fruitbomen die er ooit stonden, vandaar de naamgeving van het pad.

B. De Bleek

Het schilderij De Bleek, dat Liebermann op deze plek schilderde, maakte hem én Zweeloo wereldberoemd. Liebermann kwam uit een grote, Joodse en gefortuneerde familie in Berlijn. Hij wilde al vroeg schilder worden. Met enige tegenzin gaf zijn vader hem toestemming om in Weimar de kunstacademie te volgen. Aanvankelijk had hij weinig succes met zijn schilderijen van gewone mensen in al hun eenvoud en armoede. Als twintiger trok hij naar Parijs waar hij zich niet erg thuis voelde. Zijn vriendschap met de Nederlandse schilder Jozef Israëls bracht hem ertoe om regelmatig in de zomer naar verschillende plaatsen in ons land te trekken, zoals Katwijk, Scheveningen, Laren en dus ook Zweeloo. Tijdens zijn verblijf in Zweeloo kreeg hij het bericht dat hij in Parijs mee mocht doen aan een tentoonstelling met de beroemdste Franse schilders. Zijn schilderij van de Bleek oogstte daar veel lof. Dat vormde de aanloop naar zijn latere succes. In 1884 keerde hij terug naar Berlijn, waar hij in 1920 zelfs benoemd werd tot de directeur van de kunstacademie. Die positie moest hij als Joods kunstenaar opgeven, toen Hitler aan de macht kwam.

3. Aan het eind van het Van Goghpad sla je LA (Klooster). Op deze straat zie je eerst aan je rechterhand het grasveld met boompjes waar Liebermann zijn schilderij Spielende Kinder schilderde. Bij de kruising ga je RD. Achter de bankjes aan de rechterkant bevond zich de oorspronkelijke brink, waar vroeger twee keer per jaar kermis en veemarkt werden gehouden. Dat is te zien op het oude schilderij van Jan van Ravenswaay (zie het infopaneel). Aan deze straat liggen verderop verschillende oude boerderijen waarbinnen waarschijnlijk de taferelen van het boerenleven geschilderd zijn, zoals door Albert Neuhuys en Piet Meiners. Bij de eerste afslag ga je LA (Kloosterdwarstraat) en aan het eind sla je LA. Aan het einde ga je LA langs het oorlogsmonument de Marktstraat in. Passeer weer de kruising met de oude brink en ga nu RD (Wheempad).
4. Loop het hele pad uit dat naar rechts buigt en uitkomt op een schuine kruising. Daar sla je LA op de asfaltweg die je bij het beroemde kerkje (aan de linkerkant van de weg) brengt dat door vele schilders is vastgelegd (C).

C. Vincent van Gogh, één dag, drie schilderijen

Op 1 november 1883 besloot Vincent van Gogh Liebermann op te zoeken in Zweeloo, omdat het gerucht ging dat hij weer in het dorp was. Over dit tochtje schreef hij een van zijn allermooiste brieven aan zijn broer Theo. Hij genoot nog duidelijk na van zijn bijna magische dagtrip in een open karretje. Hij nam in zijn brief uitgebreide beschrijvingen van de omgeving op - van de ploegers, herders en de wegwerkers. Ook zocht hij de plekken die een jaar eerder door Liebermann geschilderd waren. Hij ontmoette de Duitse schilder

niet, maar dacht zijn werk nu beter te begrijpen: '(..) zijn koloriet bestaat uit leigrauwe toonen met overgangen tot bruin, tot geelgrijs hoofdzakelijk.' Ook andere schilders trof hij niet in het dorpje, maar hij maakte er wel wat 'krabbels' die hij later uitwerkte. Een daarvan is de tekening van het kerkje met een schaapskudde. De herder is een ander dan de originele, omdat die net die dag in de gevangenis zat. Eén dag is kort, maar de indrukken die hij er opdeed waren volgens kunstkenners van grote betekenis voor zijn werk.

5. Na het kerkje vervolg je de weg op het fietspad. Je verlaat Zweeloo en loopt door tot je bij het bordje Grafheuvel Prinses van Zweeloo komt (D). Ga daar RA het klinkerpad op.

D. Sporen uit een ver verleden

In 1952 is op deze plek het graf gevonden van een vooraanstaande vrouw uit het midden van de vijfde eeuw na Christus. Zij werd vanwege haar kleding en sieraden tot 'prinses van Zweeloo' gedoopt. In het algemeen waren oude grafmonumenten, zoals de prehistorische hunebedden, erg in trek bij prentenmakers en schilders. De zweem van mysterie rond de grafmonumenten probeerden de schilders vaak met donkere wolken te vangen. In Zweeloo zelf zijn echter geen hunebedden gevonden. De dichtstbijzijnde is in Noord-Sleen op zo'n vijftig minuten lopen. Die is in 1913 geschilderd door Chris Hammes, die ook prachtige schilderijen in het gebied ten zuiden van Zweeloo maakte. Hij legde het natte heidelandschap aan de zuidkant vast, waar we verderop in de wandeling doorheen lopen.

6. Bij de driesprong volg je het onverharde pad RD. Dit pad maakt een bocht naar rechts. Negeer de afslag naar rechts en houd links aan over een klinkerweg tot je aan het eind bij een T-splitsing komt. Daar sla je RA (Stroetendijk). Bij de asfaltweg steek je over en ga je LA op het fietspad. Bij een brede zandweg ga je RA. Deze weg buigt naar links en je loopt langs een vijver met aan het eind een picknickbank. Wanneer je die een eind voorbij bent, ga je bij de eerstvolgende afslag RA door een voetgangerssluisje en langs een bordje van Natuurmonumenten De Klencke. Na een bruggetje buigt dit pad kort naar rechts en vervolgens links. Het pad loop je uit tot je bij een klinkerweg uitkomt. Daar sla je LA. In de bocht naar rechts staat links de vogelkijkhut Alderesch waar je een fantastisch uitzicht hebt.
7. Vervolg de weg tot je bij twee houten hekken aan de linkerkant komt. Daar ga je het zogenoemde Bodenpad in, waar de postbodes de post van het ene naar het andere dorp brachten. Volg dit pad door het weiland tot je aan het einde op een T-splitsing komt waar je RA slaat, een zandweg. Op driesprong RD. Dan op een driesprong RD bij paddestoel 23966/001, zandweg met fietspad. Even verderop buig je met het fietspad mee naar rechts tussen twee grote keien door. Aan het eind RA, zandweg met fietspad. Verderop LA bij paddestoel 23998/001, asfaltweggetje. Graspad naar rechts negeren. Na de knik naar links (bij een asfalt-lus en een bassin aan de linkerkant) ga je RA een breed zandpad op in de bosrand. Bij een driesprong sla je LA en ga je over een grasdijk tot je op een parkeerterrein uitkomt. Daar ga je RA en volg je het fietspad naast de grote weg, De Kockstraat. Op driesprong RD. Je passeert een terras aan je rechterhand. Eerste weg (na een karrewiel in het grasperk) scherp LA (Dennekampen). Na de boerderij aan je rechterhand (no. 3) ga je RA een onverhard pad op. Aan het eind sla je RA de Molenweg in. Houd rechts aan en loop naast het fietspad in de richting van de Jantina Hellingmolen in Aalden. Passeer de molen en sla bij paddestoel 23144 RA.

8. Vervolgens steek je de Aelderstraat over en kom je uit in Oud Aalden, waar nu nog verschillende kunstenaars werkzaam zijn (E) en de oude sfeer van een echt Drents esdorp behouden is. Bij de kruising ga je schuin RD en buig je met de bocht naar links. Langs deze klinkerweg, die je steeds blijft volgen, staan verschillende oude boerderijen. Je komt nu langs het 't Hoes van Hol An. Een schilderij van dit Hoes, geschilderd door Ferdinand Boersma staat hier 's zomers naast, als onderdeel van de Brinkenexpositie van de Stichting Kunstenaarsdorp Zweeloo.

E. De verbazing bij de autochtone dorpsbewoners

De (nu mooi gerestaureerde) oude boerderijen kunnen ons nog steeds bekoren. Dat gold ook voor de vele schilders die naar Zweeloo en Aalden kwamen. Toch waren kunstenaars als Liebermann en Van Gogh niet alleen geïnteresseerd in de boerderijen en het landschap. Zij wilden ook de boeren, herders en andere werklieden (bijvoorbeeld de wevers) tijdens hun arbeid en karige maaltijden vastleggen. Daarom trok Van Gogh na zijn bezoek aan Zweeloo meer naar de 'donkere' kant van de Drenthe, de vele veengebieden. Tussen de zwoegende veenarbeiders leek hij zich meer op zijn gemak te voelen. En de plaatselijke bevolking? Die keek vaak vol verbazing naar de schilders die het 'gewone' leven wilden vastleggen. De autochtone inwoners begrepen bijvoorbeeld niet goed waarom geen van de schilders het burgemeestershuis tekende, dat veel mooier was 'als dien olden bult'.

9. Loop na het Hoes verder over de klinkerweg. Voordat je met de bocht mee naar links gaat, zie je aan de rechterkant bij nummer 8 een authentieke boerderij die vanaf 1780 heel vaak geschilderd is. Ook nog in 1952 door Jannes de Vries (lid van De Ploeg) in heel frisse kleuren, ook zomers op een paneel van de Brinkenexpositie te bewonderen. Hierna houd je steeds rechts aan. Ga bij de Y-splitsing RA de Koemarsendrift in. Deze straat loop je geheel uit. Aan het einde ga je RD het wandelpad in langs het bord Aalden Rondomme. Dit pad volg je met een buiging naar rechts en links tot je bij een bruggetje komt dat een mooi uitzicht geeft op de Aalderstroom, die Aalden van Zweeloo scheidt. Dit pad kun je volgen tot de bebouwde kom van Zweeloo. Je komt aan het einde van het pad uit op een T-splitsing waar je LA gaat. Je komt daarna uit op de Kruisstraat, de oude winkelstraat, waar je LA gaat. Daar zie je weer de Bleek aan je rechterhand en de Bistro Tante Sweel, het beginpunt van de wandeling.

Praktische informatie

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur.

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Geen formeel museum, wel een virtuele collectie schilderijen op

<https://kunstenaarsdorpzweeloo.nl/art-collection-zweeloo/> en een Kunstenaarsherbberg Zweeloo, Hoofdstraat 15.

Deze wandeling staat ook in 'Naar de natuur', wandelen in en rond kunstenaarskolonies. Deze wandelgids wordt uitgegeven bij Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

4

Neem een abonnement!
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50